

Pécsi Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Krausz Bernadett

A kiskorú gyermek tartása 1867-től napjainkig Magyarországon

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezető:

Herger Csabáné

Pécs

2024

Tartalom

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása.....	3
II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések leírása, a feldolgozás módszerei	3
III. A tudományos eredmények összefoglalása.....	4
<i>III. 1. A gyermektartás elemeinek jogtörténeti fejlődése.....</i>	<i>4</i>
<i>III. 2. Az európai megoldások vizsgálata .....</i>	<i>7</i>
<i>III. 3. A bírói jogfejlesztés jelentősége .....</i>	<i>8</i>
IV. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke.....	10

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

A kutatás középpontjában a gyermektartásdíj intézményének magyar jogtörténeti fejlődése, valamint a hatályos rendelkezések állnak. Ezen belül is a kiskorú gyermek tartására vonatkozó szabályokat vizsgálom, így a nagykorú gyermekek tartása a vizsgálat tárgyán kívül esik.

A kutatás a gyermektartásdíj intézményének a magánjogi vetületét vizsgálja, az azzal összefüggő büntetőjogi, közigazgatási jogi és a végrehajtási jogi rendelkezések a kutatás keretein kívül esnek.

A vizsgálat kiterjed továbbá gyermeki jogok fejlődésének áttekintésére, aminek körében a nemzetközi egyezmények eredményeit vizsgálom, valamint az európai jogrendszerek által alkalmazott gyermektartásdíj-megállapítási módszerekre, összehasonlító jelleggel.

A tárgyat képezi továbbá – tekintettel arra, hogy a rokontartáson belül a gyermektartást vizsgálja, aminek elsődleges kötelezettjei a szülők, a szülői felügyelettel való kapcsolódási pontjai, ezáltal a dogmatikai elhelyezkedése mind a magyar, mind az európai jogrendszerekben.

A kutatás időbeli határa 1867-ben kezdődik, ugyanis az 1867. évi osztrák–magyar kiegyezés után kezdődött meg a magyar bírósági szervezetrendszer átalakítása. A polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV. törvénycikk az igazságügyi szervezetet szabályozó és eljárásjogi rendelkezéseket tartalmazott; a bírói hatalomról szóló 1869. évi IV. törvénycikk a közigazgatást és az igazságszolgáltatást elválasztotta, az 1871. évi XXXI. törvénycikk az elsőfokú bíróságokat alakította ki, amelyek a 1871. évi XXXII. törvénycikkkel léptek hatályba. Tekintettel arra, hogy a gyermektartás jogintézményének fejlődése hosszú ideig tételes jogi aktusok hiányában a szokásjogban, a bírói joggyakorlat folytán alakult, így a vizsgált időszak a bírósági szervezetrendszer kialakulásával függ össze, amelyet 2024-ig, azaz napjainkig vizsgálók.

Az 1953. január 1. napján hatályba lépett családjogi törvény volt az első olyan tételes jogi jogszabály, amely átfogó jelleggel szabályozta a magyar családjogot, és ezen belül a gyermektartás intézményét is. A gyermektartásra a Csjt. előtt főleg szokásjogi szabályok vonatkoztak, valamint néhány családjogi tárgyú törvény és rendelet néhány szakasza; emellett az házasságon kívül született gyermekek jogállását rendező törvény, amely átfogóan tartalmazott jogi normákat a házasságon kívül született gyermekekkel kapcsolatos családjogi kérdésekkel kapcsolatban. Minden kiskorúra, általánosan irányadó jogi rendelkezések a gyermektartásdíj tekintetében azonban alig voltak, így a szabályozás kikristályosítása a bírói joggyakorlatra hárult.

A kutatás kiterjed továbbá a hatályos Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyve rendelkezéseinek vizsgálatára, különös tekintettel a gyermektartásdíjra, valamint a szülői felügyeleti joggal való kapcsolódási pontjaira.

II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések leírása, a feldolgozás módszerei

A kutatási módszertan alapját ezért a forráselemzés, a szakirodalom feldolgozása, valamint a vonatkozó jogszabályok, kommentárok, és a felsőbb bírósági joggyakorlat feltárása adja. A jogtörténeti kutatások körében elengedhetetlen a levéltári iratok vizsgálata, a kutatás *novuma*, hogy a felsőbb bírósági gyakorlat mellett hiánypótló módon ismerteti és elemzi a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára polgári peres iratait, azon belül is a zalaegerszegi bírósági

iratokat [Zalaegerszegi királyi Törvényszék, a Zalaegerszegi (királyi) Járásbíróság, valamint a Zalaegerszegi Városi Bíróság], amelyekben a házassági bontópereket, a gyermektartásdíj megállapítása, módosítása (felemelés, leszállítás) és megszüntetése iránti peres iratokat, amelyek eddig feltáratlan források. A zalaegerszegi ügyek kutatásának indoka a szerző Zala megyei személyes kötődése, valamint az, hogy a megyén belüli bírósági iratok közül a zalaegerszegi iratok maradtak fenn a legnagyobb számban. A helyi első- és bizonyos esetekben másodfokú eljárások tanulmányozása során következtetések két irányban vonhatók le. Egyrészt – a polgári korszakban a szokásjogot alakító joggyakorlat, másrészt, a Csjt. hatálybalépése után a rendelkezések alkalmazása és végrehajtása vonatkozásában.

A jogintézmény fejlődését a gyermektartásdíj megállapításának elemeire koncentrálva mutatja be, így a jogosult személye, a kötelezetti kör, a tartás időtartama és a rászorultság kérdésköre, a tartás szolgáltatásának módja és a tartás mértéke szempontrendszer szerint.

III. A tudományos eredmények összefoglalása

III. 1. A gyermektartás elemeinek jogtörténeti fejlődése

Már a polgári korban kialakult, hogy a tartásra jogosultak közül a kiskorú gyermekek az első helyen állnak. A patriarchális szellemiségű magánjogi törvénykönyv tervezeteiben a házastársakkal egy sorban álltak, majd a Csjt. ezt elvetette, a kiskorú gyermekek tartásra jogosultsága mindenkit megelőzött. Ezt tartotta fenn továbbá a CSJK is a rokонтartás általános szabályai között.

A kötelezetti rangsorban első helyen a szülők álltak, amely a mai napig hatályos rendelkezés. A tartási kötelezettség a rokonok közötti, erkölcsi elveken alapuló, kölcsönös gondoskodás elvén alapult, amelyet olyan természeti jogból eredő alaptételnek tekintettek, hogy a jogi szabályozására hosszú ideig, egészen az 1877-ig nem került sor, amikor a Gyt. tételes jogszabályban rendelkezett arról, hogy az apa köteles a gyermekei eltartására. A rokonok közötti tartási kötelesség tehát *ius naturale* körébe tartozott. A házasságból született gyermekek tartása nem volt tételesen szabályozva, mivel apjuk és anyjuk egyenesági rokonai voltak. Különleges helyzet állt elő azonban a házasságon kívül született gyermekek vonatkozásában, akik csak anyjukkal álltak rokoni kapcsolatban 1906-ig, majd 1914-re már az anya felmenő, lemenő és oldalági rokonaival is. Az apával való rokoni kapcsolat kialakítására törvényesítéssel kerülhetett sor. Az utólagos házasságkötéssel a gyermek a házasságból született gyermek jogállásába került, így az apával és az apa rokonaival is rokonságba került. Az államfői kegyelemmel történt törvényesítés esetén azonban csak az apa rokona lett. A házasságon kívül született gyermek anyjának, illetve az anya rokonainak a tartási kötelezettsége ezért *ius naturale* alapján állt fenn, akárcsak a házasfeleknek a gyermekeikkel szemben. A házasságon kívül született gyermek apjának a kötelezettsége azonban a rokонтartás szabályai alapján nem keletkezhetett, mivel nem voltak rokonok. Születtek azonban házasságon kívül is gyermekek, akiknek nyilvánvalóan volt biológiai apja, az erkölcs pedig megkívánta, hogy ezeknek a gyermekeknek az eltartásáról is gondoskodjon az apa. Azonban, míg *mater semper certa est*, a hajadon anyától származó gyermek apjának személye nem volt minden esetben kétséget kizáróan megállapítható. Ezen bizonytalanság, valamint a gyermekekről való gondoskodás igénye eredményezte azt, hogy a magánjogi törvénykönyv tervezetekben felállították azt az elvet, hogy a gyermek apjának azt kell tekinteni, aki a házasságon kívül született gyermek anyjával a fogantatási időn belül nemileg érintkezett. Akit ezen vélelem alapján a gyermek apjának kell tekinteni, köteles gondoskodni a gyermek eltartásáról. A házasságon kívül született gyermek tartásának jogalapjaként kötelmi jogi elveket kerestek a jogászok. Mind a kontraktuális, mind a deliktuális felelősség érvei gyengék, életszerűtlenek voltak, ugyanis próbálták helyettesíteni a rokoni kapcsolatból eredő felelősséget. Az érdeme mégis az volt,

hogy rokoni kapcsolat hiányában, a gyermek eltartásának kötelezettségét a gyermek apjára is kiterjesztette a szokásjog. Nagyon fontos azonban, hogy bár a gyermektartási perekben gyakorlatilag előkérdés volt a vélelmezett apaság megállapítása, amelynek sikere esetén tartásdíj fizetésére kötelezték a vélelmezett apát, ezek nem apasági perek voltak, az apaság megállapításával nem jártak. Nem is volt erre lehetőség a házasságon kívül született gyermekek jogállásáról szóló törvény hatálybalépéséig. A gyermektartási perekben csak a vélelmezett apa személyét állapította meg a bíróság, így nem keletkezett rokonságot a házasságon kívül született gyermek és az alperes között, csupán tartási kötelezettséget.

A házasságon kívül született gyermekek helyzete eredményezte viszont azt, hogy mivel nem olyan magától értetődő, természetjogi kötelezettség volt a tartásuk, amelyet szabályozni sem kell, ezért a jognak bele kellett avatkoznia és normákat kellett alkotni. Ezek elsősorban – a tételes magánjogi szabályok hiányában – a bírói gyakorlatban fejlődtek, amelynek eredménye az volt, hogy alulról építkező, gyakorlatias megoldások keletkeztek, amelyek kiállták az idő próbáját.

A polgári korban a törvényes gyermekeket a szülőknek közösen kellett tartaniuk, de az apa kötelezettsége megelőzte az anyáét. A Gyt. szerinti atyai hatalmat az apa gyakorolta, majd az Mtj. alapján a szülői hatalmat az törvényes gyermek esetén mindkét szülő gyakorolta, de az apát illette elsőbbség. A gyermek vagyona feletti vagyonkezelési jog az atyai (szülői) hatalomból eredt, amely szintén az apát illette meg, aki a gyermeke vagyonát és felhasználhatta a tartásra, tehát a patriarchális szemlélettel korrelál az apa tartási kötelezettségének elsőbbsége a házasságból született gyermekek tekintetében.

A Gyt. alapján a törvénytelen gyermek tartási kötelezettsége az anyát terhelte, amíg a bíróságok a tartás kérdésében nem határoztak, valamint a nagykorú anya volt a gyámja. Az Mtj. alapján a törvénytelen gyermek felett az anya szülői hatalmat gyakorolt, ennél fogva a gyermek személyének gondviselője is volt, a vélelmezett apa pedig tartás formájában gondoskodott a gyermekről.

A házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló törvény kiterjesztette a házasságból született gyermekek tartására vonatkozó szabályokat a házasságon kívül született gyermekekre is. Az apaság megállapításának két új módját vezette be: a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat megtételének a lehetőségét és az apaság bíróság általi megállapítását. Fenntartotta az utólagos házasságkötést, amely korábban „törvényesítési” eszköz volt, a törvény által azonban az apaság keletkezésének egyik módja lett, mivel törvényes és törvénytelen gyermekekről ezután már nem beszélhetünk. Végül eltörölte az államfői kegyelemmel történő törvényesítés intézményét. Ezáltal több apai jogállást keletkeztető mód alakult ki, az ilyen módokon keletkezett apai jogállás joghatása az apával és az apa rokonaival való rokoni kapcsolat megteremtése lett. Ezáltal azon gyermekek, akik részére tényleges apa került az anyakönyvben rögzítésre szintén a rokoni kapcsolat alapján követelheték a tartást. Fenntartotta azonban a törvény az apaság megállapítása nélküli tartásra kötelezés intézményét, mintegy kiegészítő lehetőségként arra az esetre, hogyha nem lehet megállapítani az apaságot a törvény rendelkezései szerint.

A Csjt. – már a jogegyenlőség talaján állva közösen a szülőkre telepítette a gyermektartás kötelezettségét, szakítva a korábbi – az apa elsőbbségén alapuló – szabályokkal, amelyet a CSJK is fenntartott. A Csjt. szintén rendelkezett az apaság megállapítása nélküli tartásra kötelezés intézményéről, amelyet az 1974. évi Csjt. Novella már elvetett az orvostudomány fejlődésére tekintettel, mivel az meghaladottá vált. Ezzel a módosítással teljesen a rokонтartás körébe kerülhettek a gyermektartásra vonatkozó rendelkezések.

A szülői közös tartási kötelezettség említésekor ki kell térni a szülői felügyelettel való kapcsolatra is. A Csjt. a szülői felügyelet együttes gyakorlásának jogát és kötelezettségét vezette be, amely a CSJK-ban szintén nem változott. A szülői felügyelet része a Csjt. hatálybalépésekor alkalmazott terminussal a szülői gondviselés, majd az 1974. évi Csjt. Novellával bevezetett és a CSJK által is alkalmazott gondozás és nevelés joga és kötelezettsége. Ez nyilvánvalóan magában foglalja a gyermekek tartásának kötelezettségét is. Tekintettel azonban a fent kifejtettekre, a tartás jogi szabályozása nem a szülői felügyeletből alakult ki, hanem a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó rendelkezések között fejlődtek ki igazán a részletszabályok. A tartás elve azonban elsősorban a fel- és lemenő rokonok közötti kölcsönös gondoskodásból eredeztethető, amelynek egyik kiemelt része a kiskorú, gondozásra és nevelésre szoruló gyermekek tartása, amely elsődlegesen a legszorosabb, a szülő-gyermek kapcsolatban jelenik meg. Ezt a kapcsolatot hivatott jogilag rendezni a szülői felügyelet. A tartási kötelezettség azonban egy olyan erős kötelezettség, amely túlnyúlik a szülői felügyelet gyakorlásán, ugyanis míg a szülői felügyelet többségében a szülőnek a gyermek irányában fennálló jogait rendezzi, ha ezen jogoktól meg is fosztják, tehát ha a szülői felügyelet szünetel vagy megszűnik, a tartási kötelezettség egy olyan erkölcsi kötelesség is, amely ennek ellenére is fennmarad.

A Gyt. és az Mtj. alapján a szülőket követték a tartásra kötelezettek sorában a távolabbi felmenő rokonok, a nagyszülők. A Csjt. kibővítette a kötelezettek körét a nagykorú testvérré, amelyet a CSJK is magáévá tett. A házasságon kívül született gyermekek esetén „apai nagyszülőkről” jogi értelemben nem beszélhetünk rokoni kapcsolat hiányában 1946 előtt. A vélelmezett apa szüleinek kötelessége abban az esetben állt fent a bírói gyakorlat által kialakított elvek szerint, ha egészben vagy túlnyomó részben szülei gazdaságában dolgozik és ezért megfelelő díjazásban nem részesül, ha ezáltal a szülők egy fizetett munkaerő alkalmazásától mentesülnek, akkor a gyermektartásért egyetemleges kötelezettként feleltek. A házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló törvény ezt némi módosítással törvényi szintre emelte akként, hogy a szülők kezesként felelnek a gyermektartásért. A Csjt. ezt a szabályt nem tartalmazta, azonban a Legfelsőbb Bíróság egyik polgári elvi döntésében rögzítette, kiterjesztve a tartásra kötelezett egyéb rokonára, házastársára vagy a rokonsága körén kívül álló, vele egyéb közelebbi kapcsolatban levő más személyre is, végül 1969-ben felülvizsgálták és hatályon kívül helyezték.

A tartás időtartama összefügg a rászorultsággal, a személyt addig kell eltartani, amíg arra rászorul, ha a jövedelméből magát eltartani nem képes. A polgári kori rendelkezések szerint a kiskorú gyermekek körében tartásra az szorult rá, akinek a vagyona jövedelme nem volt elegendő a tartásra, valamint, aki nem érte el a keresőképes életkort, ami a különböző társadalmi helyzetű gyermekek esetében eltérő lehetett. Az Mtj. azonban tizenhat éves korban határozta meg a keresőképes kort, amely ellen felfelé és lefelé is eltérhetett a bíróság az egyedi körülmények mérlegelése során. A vizsgált peres iratokból az tűnik ki, hogy a tizenhatodik életév betöltéséig ítélte meg a zalaegerszegi királyi járásbíróság a gyermektartásdíjat, azonban bizonyos ügyekben a szakirodalom álláspontja szerint nem volt ritka az sem, hogy tizenkét éves korban rögzítették ezt az életkort. A házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló törvény nem jelentett nagy változást, a gyermek önálló keresetre képesítő tanítását is fedezni kellett. A Csjt.-ben is az jelent meg, hogy addig kell eltartani a gyermeket, amíg a szükséges tanulmányai folytatása érdekében rászorul, azonban a határozott időtartam helyett bevezette a tartásdíj határozatlan időtartamot, amelynek hatására már nem a peres eljárás elején, gyakran a gyermek csecsemőkorában kellett meghatározni, hogy vajon meddig lesz keresőképtelen a gyermek. A Ptk. bevezette azonban a rászorultság vélelmét, miszerint a kiskorú rászorultságát vélelmezni kell, amely kiterjed a gyermek húszéves koráig is, ha középfokú iskolai tanulmányokat folytat.

A tartásdíj a gyermek születésétől megilleti a gyermeket, az igény érvényesítésének azonban van határideje. A kereset beadását megelőző hat hónapra visszamenőleg csak menthető okból lehetett követelni a tartást az Mtj. szerint, ha házassági ígérettel hitegették az anyát. Az objektív határidő három év volt. Ha a jogosult hat hónapnál régebbi és három év közötti határidőn belül érvényesítette az igényét, a bíróság akkor ítélte meg a tartásdíjat, ha a jogosult alapos indokkal késlekedett. Ezek az igényérvényesítési határidők azóta is megmaradtak, azzal a kivétellel, hogy a Csjt. 1986. évi módosítása óta a hat hónapon belüli késlekedést nem kell igazolni.

A kiskorú gyermekeket az Mtj. szerint illendő tartás illette meg, ami a társadalmi helyzetéhez igazodó nevelésének és taníttatásának költségeit foglalta magában. A nevelés fogalmába tartozó kiadások az étkeztetés, ruháztatás, lakhatás biztosítását szolgálták. A taníttatás tekintetében az önálló keresetre képesítő tanítás a más szociális helyzetű gyermekeknél mást jelentett, akár tizenégy vagy tizenhat éves korban is keresőképességnek tekinthették a gyermeket, de vagyonosabb anyának a gyermeke még húsz-huszonkét éves korában sem érte el a keresőképességet. A gyermek társadalmi helyzetét a házasságon kívül született gyermekek esetében az anya, a házasságból született gyermekeknél az apa társadalmi helyzete határozta meg. A házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló törvény annyi változást hozott, hogy a tartás mértékét már az apa társadalmi állásához igazították. A Csjt. az egyenlő bánásmód elvén alapulva elvetette a társadalmi álláshoz igazodó megjelölést és a rokонтartás szabályai között rögzítette, hogy mindazzal el kell látni a jogosultat, ami annak a megélhetéséhez szükséges. Az 1987. évi Csjt. Novella, amely külön szabályozta a gyermekek tartását a gyermek tényleges szükségleteinek fedezését vette az összeg alapjául, a CSJK azt indokolt szükségleteket.

A kötelezett teljesítőképessége oldaláról megközelítve a polgári korszakban a bíróság mindig határozott összegben, az apa jövedelmének 20%-ban, a gyámhatóság a havi 15-30%-ban határozta meg a gyermektartásdíj mértékét. Az 1987. évi Csjt. Novella emelte törvényi szintre a kötelezett jövedelmének meghatározott százalékában való megállapítást, fenntartva a határozott összeg lehetőségét is. A CSJK alatt azonban már csak határozott összegben lehet megállapítani, a kötelezett jövedelmének 15-25%-ában, amelytől el lehet térni.

A polgári korban kialakult szabályok szerint, amik a mai napig fennállnak a gyermektartásdíj-fizetéshez a gyermektől különélő szülő (vagy 1946 előtt a vélelmezett apa) tartásdíj-fizetés formájában járult hozzá a gyermek tartásához, a gyermekkel együtt élő szülő pedig természetben tartotta a gyermeket.

III. 2. Az európai megoldások vizsgálata

A megvizsgált európai országokban a gyermektartás jogosultja, kötelezettje körében hasonlóságot tapasztalhatunk a magyar szabályozással, azonban az időtartam, a mérték és a tartás megfizetésének módja körében eltérő megoldásokat is láthatunk.

Franciaországban és Németországban a polgári törvénykönyv szabályozza a gyermektartást a házasságról és a szülői felelősségről szóló cikkeken, addig Angliában – polgári törvénykönyv hiányában – külön jogszabályok.

Mindhárom államban jogosultak a kiskorú gyermekek a gyermektartásra és szükség esetén a jogosultság nem szűnik meg a nagykorúság elérésével sem, mivel tanulmányaik folytatása esetén a jogosultságuk fennmaradt. A kötelezettek között első sorban a szülők állnak, amely Franciaországban a házasságból és a szülői felelősségből keletkezik, Angliában és Németországban pedig a rokonságon alapul, azonban a szülői felelősség egyik aspektusa is.

A gyermektartásdíj mértékének meghatározása hasonló elveken alapul, a szülők jövedelmi viszonyainak figyelembevételével a gyermek szükségleteihez és a taníttatásának költségeihez igazodik. Németországban alkalmazzák azt a módszert, hogy a létminimumot fedező összeget és az ehhez mért minimális tartásdíjat rendeletben, illetve a BGB-ben szabályozzák, amely a gyermek érdekeit védi. Az egységes gyakorlat kialakítása végett pedig táblázatban rendezik, hogy a kötelezett jövedelmi viszonyai és a gyermek életkora alapján milyen mértékű tartás megállapítását javasolja az Igazságügyi Miniszter.

A szülők mindhárom államban megegyezhetnek a gyermektartásdíj kérdéseiben, valamint mind a bíróságok, mind meghatározott közigazgatási szervek (Angliában és Franciaországban) hozhatnak végrehajtható határozatokat. Míg Franciaországban a szülők közösen kérhetik a megállapodásuk jóváhagyását egy közigazgatási szervtől, amely egyezség ezáltal végrehajtható – és mint több európai országban – a megegyezés hiányában vagy a házassági bontóper alatt, a bíróságok hatáskörébe tartozik a gyermektartás körében való döntés. Angliában és Wales-ben a szülők egy közigazgatási szervhez fordulhatnak a gyermektartásdíj megállapítása végett, a bíróság pedig csak akkor dönt, hogyha házassági bontóper van folyamatban. Németországban a bíróság hatáskörébe tartoznak a gyermektartási perek, valamint a házassági bontóperek is.

Összességében tehát az alapvető elvek, valamint az anyagi jogi szabályok nagyon hasonlóak a három államban, azonban eljárásjogi szempontból külön rendszerekről beszélhetünk. Franciaországot klasszikusan a „bírói modellbe” sorolhatjuk, azonban a 2018. és 2019. évi reformok bevezetésével a „hibrid” modellbe került, mivel a francia állam létrehozott egy közigazgatási szervet, amely részt vesz a tartásdíj megállapításában és végrehajtásában. Az angol szabályozás elsődlegesen az ügynökségi modellbe tartozik, mivel főszabályként a közigazgatási szerv hatáskörébe tartozik a kérdés, azonban kiegészítő jelleggel, a házasság felbontása körében a bíróságok is rendelkeznek hatáskörrel, így gyakorlatilag ezen állam is a „hibrid” modellbe sorolható, Németország viszont még a klasszikus bírói modellbe.

A gyermektartás elveit a polgári kori bírói gyakorlat kristályosította ki tételes jogi szabályozás hiányában. A jogelvek különösen a házasságon kívül született gyermekek tartására vonatkozó ügyekben fejlődtek ki, mivel a házasságból született gyermekek esetén a bíróság csak kivételes esetekben határozott a gyermektartásról.

III. 3. A bírói jogfejlesztés jelentősége

A házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló 1946. évi XXIX. törvény nagy jelentőségű volt a tekintetben, hogy megszüntette a jogi különbségtételt a törvényes házasságból és azon kívül született gyermekek között és törvényi szinten, átfogóan rendelkezett fontos családjogi intézményekről.

A törvényt többen elleneztek többen üdvözölték. Az ellenzők az erkölcstelenség terjedését látták benne és a házasság intézményének elértéktelenedését. Szladits szerint a törvény jogszerkezeti szempontból tökéletes munka, az aggályait viszont ő is kifejezte abban a körben, hogy a család védelme érdekében állónak tekintette, hogy a házasságban született gyermekek a másikkal egyenlően a család tagjai, így örökösök lesznek. Álláspontja szerint a házasságból és azon kívül született gyermekek között mindig különbség lesz, az előítéleteket szociális neveléssel lehetne ellensúlyozni és magasabb állami szerepvállalással, nevezetesen szovjet példára nevelési támogatással. Nizsalovszky Endre szintén elismerte azt, hogy számos szempontból előrelépést jelent a törvény, például csökkenhet a gyermekhalandóság, viszont aggályosnak tartotta, hogy a tartás mértékének az apa vagyoni viszonyához igazítása „női fondorlatra” ad lehetőséget, illetve helyesebbnek tartotta volna, hogyha a házasságtörésből származó gyermekek csak tartási igényt formálhattak volna, Szladitshoz hasonlóan.

A törvényben foglalt gyermektartásdíjra vonatkozó jogszabályi rendelkezések a nagyrészt a korabeli bírói gyakorlatot foglalták magukba, a jogalkotó által pontot téve néhány szakmai vita végére. A megvizsgált zalaegerszegi peres iratok között éppen ezért nem érzékelhetünk éles váltást a jogszabály hatálybalépése előtti és utáni időszakban a gyermektartásdíj megállapítása és felemelése iránt indított perek vonatkozásában, mert ugyanazok az elvek alapján döntött a bíróság, mint azelőtt. A keresetlevélben a gyermek születésétől kezdődően kérte a felperes a gyermektartásdíj megállapítását annak tizenhat éves koráig, valamint a szülési, hat hetes anyatartási és gyermekkelengye költség megfizetését az akkori szokásos mértékben. Azt kellett bizonyítania a felperesi oldalnak, hogy a házasságon kívül született gyermek anyja a fogantatás idejében az alperessel nemileg érintkezett, főleg tanúbizonyítás és okirati bizonyítás alapján, azonban előtérbe kerültek a vérvizsgálatok eredményei is. Ezután a bíróság megvizsgálta a felek jövedelmi viszonyait és megállapította a gyermektartásdíj mértékét.

Ezekben a tárgyú perekben tehát nem érzékelhető számottevően a házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló törvény gyakorlati hatása, aminek az indokát abban találom, hogy mivel a törvény a korszak gyakorlatát emelte törvényi szintre, ezért inkább fordítva, a bírói gyakorlat hatása érződik a jogszabályban.

A Csjt. – annak módosításaira is tekintettel – és a CSJK szabályozása között kontinuitást tapasztalhatunk. A gyermektartásdíj megállapításának elvei nem változtak, azonban a részletszabályok között – így különösen a rászorultság kérdése, a szülők jövedelmi viszonyai és a gyermek szükségletei körében – a társadalmi-gazdasági változásokra tekintettel módosultak.

A kontinuitás oka álláspontom szerint abban keresendő, hogy a gyermektartásdíj szabályozását a bírói gyakorlat alakította ki. Egészen a Csjt. hatálybalépéséig főleg szokásjogi normák szabályozták az intézményt, azonban a közigazgatástól függetlenedett, szervezett rendszerű bíróságoknak a közel százéves gyakorlatuk alatt döntenie kellett az egyedi ügyekben a gyermektartás kérdésében. Mivel a törvényi rendelkezések szükséztűek voltak, valamint a magánjogi törvénykönyv tervezetei is, a jogintézmény tartalommal való megtöltése és a részletszabályok kialakítása a bírókra hárult.

Mivel a Csjt. is viszonylag tömören és keretjelleggel szabályozta a rokonságot – a gyermekek tartásáról külön nem is rendelkezve – szintén a bíróságok feladata volt a joghézagok kitöltése, majd a Legfelsőbb Bíróság iránymutatása kívánta biztosítani az országszerte egységes gyakorlatot.

A Csjt. novelláiba nagyon helyesen bekerültek a korábbi időszak alatt kialakított felsőbírósági határozatok elvei, amelyek azt eredményezték, hogy olyan jogszabály jött létre, amelyet ténylegesen a problémákkal első kézből szembesülő, az egyedi ügyekben gondos mérlegeléssel kidolgozott ítéleteket hozó bírók megoldásait tartalmazták, amelyek ezáltal megfelelték annak, hogy az adott társadalmi-gazdasági viszonyok között időtállóan szabályozzák az intézményrendszert.

Ennek hatására a jogintézmény kikristályosodott és a CSJK megalkotásánál az alapvető elvek nem változtak, azonban a korábbi hiányokat, így a kiskorúak rászorultságának vélelmét, törvényi szinten kiegészítették, valamint a gazdasági változások folytán meghaladott szabályokat, így a százalékos megállapítást mellőzték.

IV. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke

Krausz Bernadett: A törvényes születésű kiskorú gyermek tartása a házasság fennállása alatt és felbomlása után 1938 és 1945 között Magyarországon.

In: Díké 2018/2. sz. 16-32. o. <https://journals.lib.pte.hu/index.php/dike/article/view/144/95>

DOI: 10.15170/DIKE.2018.02.02. (megjelent: 2018. december 31.)

Krausz Bernadett: A kiskorú gyermek tartásának szabályozása a polgári korban Magyarországon a hatályos szabályozás tükrében. In: Díké 2019/1. 83-100. o.

<https://journals.lib.pte.hu/index.php/dike/article/view/958/875>

DOI: 10.15170/DIKE.2019.03.01.07 (megjelent: 2019. november 2.)

Bernadett Krausz: The Difference between the Legal Status of Minor Children Born In and Out of Wedlock Regarding Maintenance in the Hungarian Customary Law and Court Praxis. In: Beiträge zur Rechtsgeschichte Österreichs 10. évfolyam. 2/2020. 317-323. o.

ISSN 2221-8890

DOI: 10.1553/BRGOE2020-2s317 (megjelent: 2020. december)

Krausz Bernadett: Az 1946. évi családjogi vívmányok, különös tekintettel a gyermektartásdíj kérdésére.

In: 109-116. o., Jog és Állam, 34. szám

https://ajk.kre.hu/images/doc2021/pr/allam_es_jog_xix_doktorandusz_konferencia_34.pdf

ISBN 978-615-5961-65-6, ISSN 1787-0607 (Megjelent: 2021. november)

Krausz Bernadett: A házasságon kívül született gyermek jogállása különös tekintettel a tartásdíj kiszabásának bírói gyakorlatára 1945 és 1950 között Magyarországon

In: Díké 2021/1. 136–149.

<https://journals.lib.pte.hu/index.php/dike/article/view/4880>

DOI: <https://doi.org/10.15170/DIKE.2021.05.01.09> (megjelent: 2021. szeptember 1.)

Bernadett Krausz: The Institution of the Maintenance of Minors in France and England and Wales in the Light of Historical Development

In: Díké 2022/2. 193–205.

<https://journals.lib.pte.hu/index.php/dike/article/view/6414>

Megjelenés alatt:

Krausz Bernadett: A házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló 1946. évi XXIX. törvény cikk hatása a családjogi viszonyokra. In: Jogtörténeti Szemle 2023/4. szám

Krausz Bernadett: Kontinuitás vagy újítás? A kiskorú gyermek tartásdíjának megállapítása a Csjt.-től napjainkig a bírói gyakorlatban. In: JURA. 2023/1. szám